

ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ОПТИМІЗАЦІЇ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

© 2014 ШАПОВАЛ Л. П., ПЕРЕПЕЛИЦЯ І. С.

УДК 338.314:330.15:631/635

Шаповал Л. П., Перепелиця І. С. Формування прибутку сільськогосподарського підприємства в умовах оптимізації ресурсного потенціалу

Мета статті полягає в науково-методичному обґрунтуванні засад формування прибутку сільськогосподарського підприємства в умовах оптимізації ресурсного потенціалу. Обґрунтовано механізм впливу внутрішніх і зовнішніх факторів на прибуток сільськогосподарського підприємства, що надало можливість визначити місце та значення внутрішніх факторів у процесі формування прибутку. Проаналізовано показники ресурсної забезпеченості сільськогосподарського підприємства. Запропоновано алгоритм оптимізаційної моделі максимального рівня прибутку сільськогосподарського підприємства на основі ресурсного підходу та застосування економіко-математичного моделювання, що дозволило оптимізувати використання посівних площ для максимізації прибутку. Реалізація моделі на практиці дає можливість виявити резерви для збільшення виробництва продукції, що сприятиме підвищенню рівня прибутковості сільськогосподарського підприємства за умови ефективного використання його ресурсного потенціалу.

Ключові слова: прибуток, ресурсний потенціал, оптимізаційна модель, фермерське господарство, внутрішні та зовнішні фактори, земельні ресурси.
Рис.: 3. **Табл.:** 4. **Формул.:** 5. **Бібл.:** 9.

Шаповал Людмила Петрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту, Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського (вул. Першотравнева, 20, Кременчук, 39600, Україна)

E-mail: Sharoval26@meta.ua

Перепелиця Інна Сергіївна – студентка, Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського (вул. Першотравнева, 20, Кременчук, 39600, Україна)

E-mail: inna66947@mail.ru

УДК 338.314:330.15:631/635

Шаповал Л. П., Перепелиця И. С. Формирование прибыли сельскохозяйственного предприятия в условиях оптимизации ресурсного потенциала

Цель статьи состоит в научно-методическом обосновании основ формирования прибыли сельскохозяйственного предприятия в условиях оптимизации ресурсного потенциала. Обоснован механизм влияния внутренних и внешних факторов на прибыль сельскохозяйственного предприятия, что позволило определить значение внутренних факторов в процессе формирования прибыли. Проанализированы показатели ресурсной обеспеченности сельскохозяйственного предприятия. Предложен алгоритм оптимизационной модели максимального уровня прибыли сельскохозяйственного предприятия на основе ресурсного подхода и применения экономико-математического моделирования, что позволило оптимизировать использование посевных площадей для максимизации прибыли. Реализация модели на практике дает возможность выявить резервы для увеличения производства продукции, что будет способствовать повышению уровня доходности сельскохозяйственного предприятия при условии эффективного использования его ресурсного потенциала.

Ключевые слова: прибыль, ресурсный потенциал, оптимизационная модель, фермерское хозяйство, внутренние и внешние факторы, земельные ресурсы.
Рис.: 3. **Табл.:** 4. **Формул.:** 5. **Библ.:** 9.

Шаповал Людмила Петровна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансов и кредита, Кременчугский национальный университет им. М. Остроградского (ул. Первомайская, 20, Кременчуг, 39600, Украина)

E-mail: Sharoval26@meta.ua

Перепелиця Інна Сергіївна – студент, Кременчугский национальный университет им. М. Остроградского (ул. Первомайская, 20, Кременчуг, 39600, Украина)

E-mail: inna66947@mail.ru

UDC 338.314:330.15:631/635

Shapoval Lydmyla P., Perepelytsia Inna S. Formation of Profit of an Agricultural Enterprise under Conditions of Optimisation of the Resource Potential

The goal of the article lies in scientific and methodical justification of grounds of formation of profit of an agricultural enterprise under conditions of optimisation of the resource potential. The article justifies the mechanism of influence of internal and external factors upon the profit of an agricultural enterprise, which allows identification of significance of internal factors in the process of profit formation. The article analyses indicators of the resource provision of an agricultural enterprise. It offers an algorithm of the optimisation model of the maximum level of profit of an agricultural enterprise on the basis of the resource approach and application of economic and mathematical modelling, which allows optimisation of use of cultivation areas for profit maximisation. Realisation of the model in practice gives a possibility to find reserves for increase of production, which would facilitate increase of the level of profitability of an agricultural enterprise under conditions of efficient use of its resource potential.

Key words: profit, resource potential, optimisation model, farm, internal and external factors, land resources.
Pic.: 3. **Tabl.:** 4. **Formulae:** 5. **Bibl.:** 9.

Shapoval Lydmyla P. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of Finance and Credit, Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyy National University (vul. Pershotravneva, 20, Kremenchuk, 39600, Ukraine)

E-mail: Shapoval26@meta.ua

Perepelytsia Inna S. – Student, Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyy National University (vul. Pershotravneva, 20, Kremenchuk, 39600, Ukraine)

E-mail: inna66947@mail.ru

У сучасних умовах господарювання постає завдання пошуку нових механізмів формування фінансових можливостей сільськогосподарських підприємств, які визначаються рівнем їх ресурсного потенціалу.

Також слід зазначити, що від рівня забезпеченості ресурсами, їх раціонального співвідношення та використання у процесі господарської діяльності залежить прибутковість сільськогосподарського підприємства. У свою

чергу, це передбачає розробку нових підходів щодо формування прибутку сільськогосподарського підприємства в умовах оптимізації ресурсного потенціалу.

Значний внесок у розробку теоретико-методичних засад процесу формування прибутку сільськогосподарських підприємств внесли вітчизняні вчені-економісти: В. Г. Андрійчук [2], О. В. Березін [3], Н. Б. Бідник [4], Н. М. Сіренко [7], П. І. Трофименко [8], Н. В. Фарафонова [9] та інші. Однак, незважаючи на різноплановість робіт названих фахівців, доцільно обґрунтувати формування максимального рівня прибутку сільськогосподарського підприємства з урахуванням специфіки його діяльності.

Мета статті полягає в науково-методичному обґрунтуванні засад формування прибутку сільськогосподарського підприємства в умовах оптимізації ресурсного потенціалу.

Формування прибутку – складне економічне явище, яке відбувається в результаті взаємодії системи різних факторів. Механізм впливу внутрішніх і зовнішніх факторів на формування прибутку сільськогосподарського підприємства представлено на *рис. 1*.

Слід зауважити, що в сучасних умовах господарювання внутрішні фактори мають найбільший вплив на формування прибутку сільськогосподарського підприємства, оскільки піддаються кількісній оцінці.

Урожайність, площа сільськогосподарських культур, ціна реалізації продукції та витрати на її виробництво – це найважливіші внутрішні фактори, що впливають на формування прибутку сільськогосподарського підприємства, яке займається виробництвом продукції рослинництва.

Ресурсний підхід зорієнтований на визначення ресурсного потенціалу як сукупності ресурсів, визначає їх ве-

личину як суму фізичних і вартісних оцінок окремих його складових. Оцінюючи ресурсний потенціал, треба враховувати наявні обсяги ресурсів, які мають свій внесок у формування прибутку сільськогосподарського підприємства. Тому підхід «чим більше, тим краще» відносно всіх складових потенціалу одночасно, не є ефективним. Як наслідок, доцільно враховувати та формувати оптимальну структуру ресурсного потенціалу з метою досягнення максимальних фінансових результатів.

Об'єктом дослідження є фермерське господарство «Лунки», головною метою діяльності якого є отримання прибутку шляхом виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки, реалізації та здійснення інших видів діяльності.

Основним завданням підприємства є виробництво сільськогосподарської продукції рослинництва, а також її переробка.

Показники ресурсного потенціалу фермерського господарства «Лунки» представлено в *табл. 1*.

Отже, проаналізувавши показники *табл. 1*, слід зазначити, що у діяльності фермерського господарства «Лунки» спостерігається непостійний характер стосовно використання посівних площ. У 2012 р. більшу частину посівної площі займали кукурудза (359 га) та соняшник (235 га). Але при цьому найбільшу урожайність було отримано від кукурудзи (43 ц/га) та пшениці (42 ц/га).

Реалізаційні ціни на сільськогосподарську продукцію мають тенденцію до збільшення. За досліджуваний період спостерігалось суттєве зростання ціни реалізації пшениці (у 2012 р. на 159,1 % порівняно з 2010 р.). Ціни реалізації кукурудзи мали найнижчі темпи приросту (на 35,8 % у 2012 р. порівняно з 2010 р.). Найвищі реалізаційні ціни за дослі-

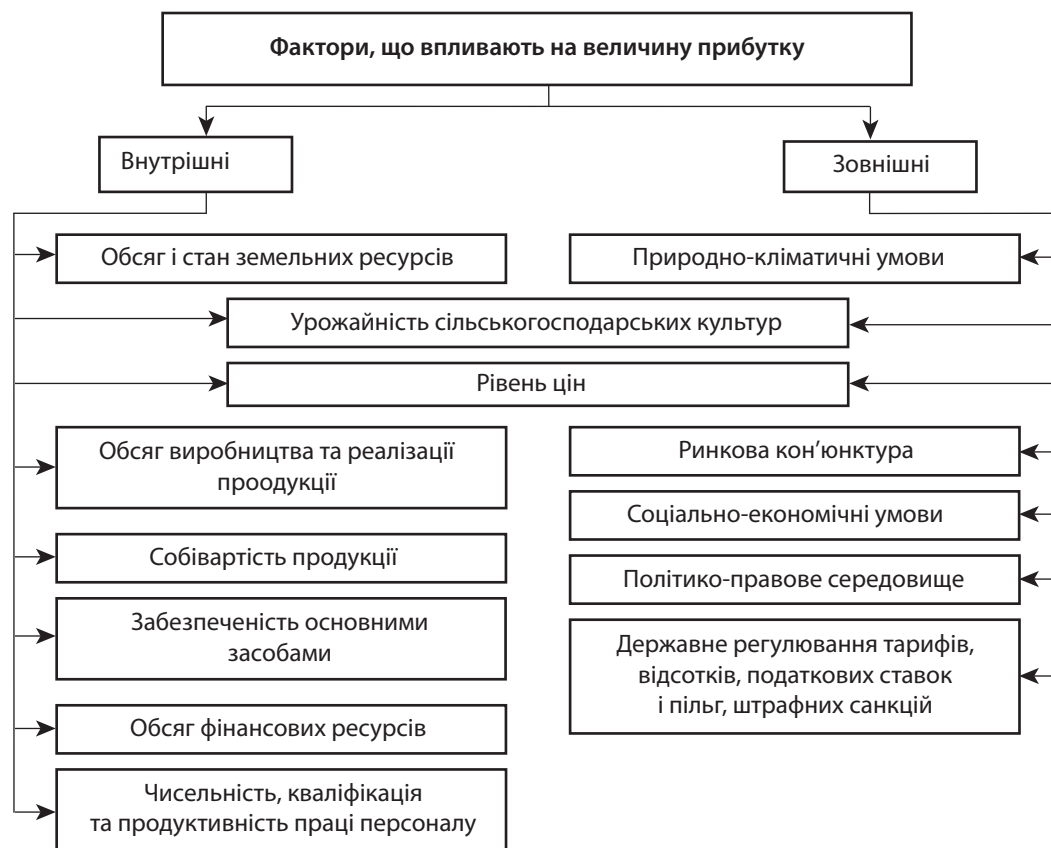

Рис. 1. Механізм впливу внутрішніх та зовнішніх факторів на формування прибутку сільськогосподарського підприємства

Динаміка показників ресурсної забезпеченості фермерського господарства «Лунки» за 2010 – 2012 рр.

Показник	Одиниці виміру	2010 р.	2011 р.	2012 р.	Відхилення (2012/2010 рр.)	
					+/-	%
Загальна площа землі у користуванні, у тому числі:	га	918,6	918,6	918,6	-	-
– посівна площа пшениці	га	141,6	110,6	150,0	8,4	5,9
– посівна площа кукурудзи	га	110,0	173,0	359,0	249,0	226,4
– посівна площа соняшнику	га	85,0	325,0	235,0	150,0	176,5
– посівна площа сої	га	582,0	310,0	174,6	-407,4	-70,0
Урожайність пшениці	ц/га	44,0	39,0	42,0	-2,0	-4,5
Урожайність кукурудзи	ц/га	50,0	37,0	43,0	-7,0	-14,0
Урожайність соняшнику	ц/га	12,0	14,0	13,0	1,0	8,3
Урожайність сої	ц/га	12,0	15,0	13,0	1,0	8,3
Реалізаційна ціна пшениці	грн за ц	93,3	150,0	241,7	148,4	159,1
Реалізаційна ціна кукурудзи	грн за ц	100,0	107,5	135,8	35,8	35,8
Реалізаційна ціна соняшнику	грн за ц	291,7	388,3	416,7	125,0	42,9
Реалізаційна ціна сої	грн за ц	258,3	308,3	408,3	150,0	58,1
Витрати на вирощування пшениці	грн за ц	55,0	76,5	103,1	48,1	87,5
Витрати на вирощування кукурудзи	грн за ц	29,1	91,1	45,6	16,5	56,7
Витрати на вирощування соняшнику	грн за ц	192,5	200,8	267,9	75,4	39,2
Витрати на вирощування сої	грн за ц	168,8	217,4	308,7	139,9	82,9
Прибуток від вирощування пшениці	грн за ц	38,3	73,5	138,6	100,3	261,9
Прибуток від вирощування кукурудзи	грн за ц	70,9	16,4	90,2	19,3	27,2
Прибуток від вирощування соняшнику	грн за ц	99,2	187,5	148,8	49,6	50,0
Прибуток від вирощування сої	грн за ц	89,5	90,9	99,6	10,1	11,3
Валовий збір пшениці	ц	6230,4	4313,4	6300,0	69,6	1,1
Валовий збір кукурудзи	ц	5500,0	6401,0	15437,0	9937,0	180,7
Валовий збір соняшнику	ц	1020,0	4550,0	3055,0	2035,0	199,5
Валовий збір сої	ц	6984,0	4650,0	2269,8	-4714,2	-67,5
Обсяг виробництва товарної продукції, у тому числі:	тис. грн	3232,8	4535,5	5818,8	2586,0	80,0
– пшениці	тис. грн	581,3	647,0	1522,7	941,4	161,9
– кукурудзи	тис. грн	550,0	688,1	2096,3	1546,3	281,1
– соняшнику	тис. грн	297,5	1766,8	1273,0	975,5	327,9
– сої	тис. грн	1804,0	1433,6	926,8	-877,2	-48,6

джуваній період мали соняшник та соя (у 2012 р. 416,7 грн за 1 ц і 408,3 грн за 1 ц відповідно). Однак урожайність соняшнику та сої є невисокою, а витрати на їх вирощування найбільшими у порівнянні з пшеницею та кукурудзою.

Обсяг виробництва продукції у 2012 р. зріс на 80,0% у порівнянні з 2010 р. за рахунок збільшення обсягу виробництва соняшнику (на 327,9%), кукурудзи (на 281,1%) і пшениці (на 161,9%). Це пов'язано із високою урожайністю кукурудзи та пшениці, зростанням ціни пшениці й соняшнику, збільшенням посівної площі кукурудзи і соняшнику.

Таким чином, фермерське господарство «Лунки» має достатній ресурсний потенціал, при оптимальному використанні якого можливо максимізувати рівень прибутку.

При цьому максимального рівня прибутку можливо досягти шляхом оптимізації використання земельних ресурсів з урахуванням обсягу витрат та цінової політики на ринку сільськогосподарської продукції. Це, у свою чергу, передбачає розробку оптимізаційної моделі формування максимального рівня прибутку з метою оптимізації ресурсного потенціалу.

Алгоритм побудови оптимізаційної моделі максимального рівня прибутку сільськогосподарського підприємства на основі ресурсного підходу представлено на рис. 2.

Побудуємо таблицю вихідних даних для розрахунку оптимального розміру посівних площ сільськогосподарських культур фермерського господарства «Лунки» (табл. 2).

Оскільки рівень урожайності безпосередньо впливає на кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства, спрогнозуємо рівень урожайності товарних сільськогосподарських культур фермерського господарства «Лунки» (табл. 3).

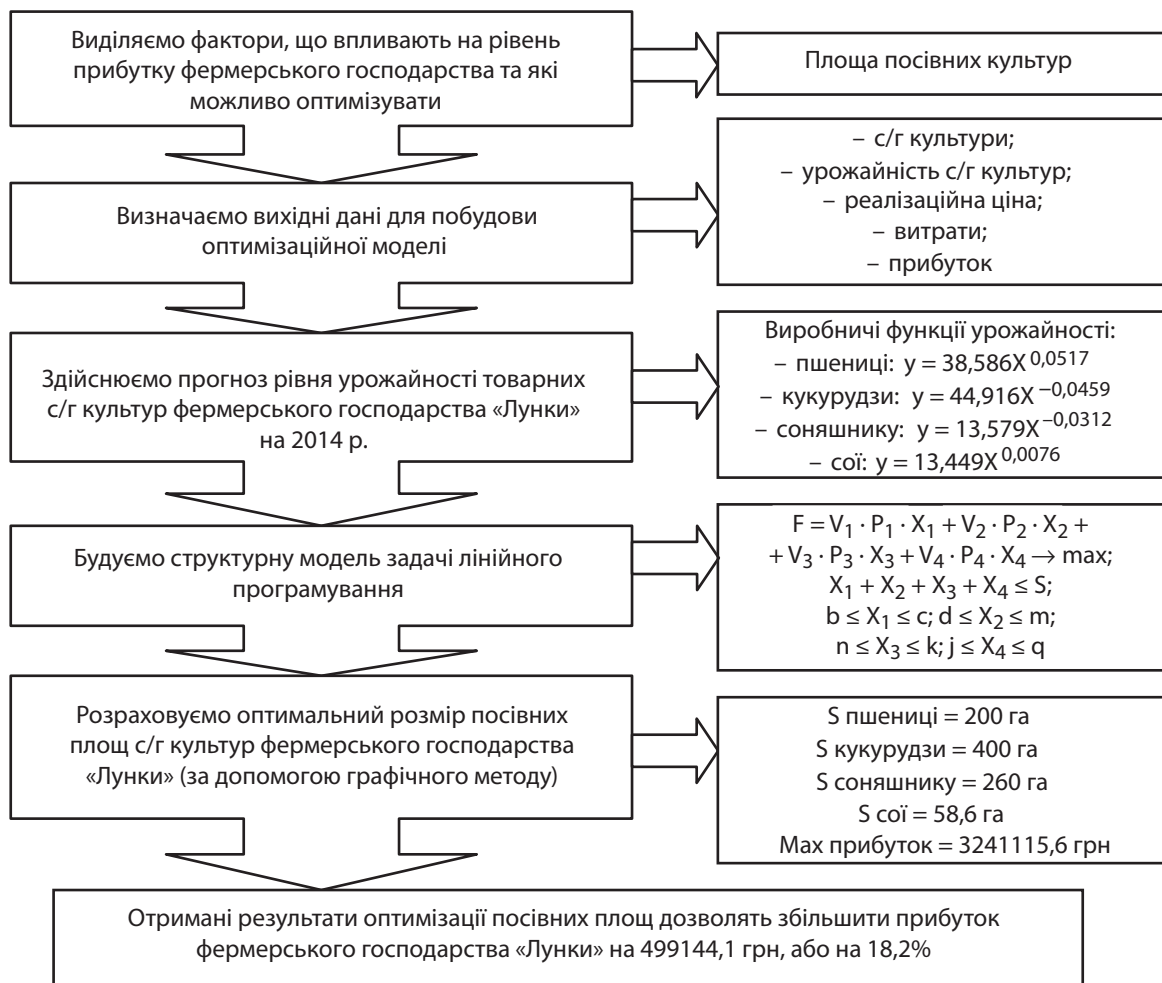

Рис. 2. Алгоритм побудови оптимізаційної моделі максимізації прибутку фермерського господарства «Лунки» шляхом оптимізації посівних площ сільськогосподарських культур

Таблиця 2

Вихідна інформація для оптимізації площ посіву культур фермерського господарства «Лунки» на 2014 р.

Культура	Урожайність, ц/га (V)	Реалізаційна ціна, грн/ц	Витрати на 1 ц, грн	Прибуток на 1 ц, грн (P)	Площі посіву
Пшениця (1)	42,7	241,7	103,1	138,6	X1
Кукурудза (2)	41,1	135,8	45,6	90,2	X2
Соняшник (3)	12,8	416,7	267,9	148,8	X3
Соя (4)	13,6	408,3	308,7	99,6	X4

Таблиця 3

Прогноз рівня урожайності товарних сільськогосподарських культур фермерського господарства «Лунки» на 2014 р.

Культура	Виробничі функції урожайності, 2008-2012 рр.	Прогноз на 2014 р., ц/га
Пшениця	$y = 38,586X^{0,0517}$	42,7
Кукурудза	$y = 44,916X^{-0,0459}$	41,1
Соняшник	$y = 13,579X^{-0,0312}$	12,8
Соя	$y = 13,449X^{0,0076}$	13,6

Оптимізація посівних площ підприємства спрямована на максимізацію прибутку і здійснюється за допомогою методів економіко-математичного моделювання. Рішення задачі зводиться до пошуку максимального прибутку при обмеженому обсязі посівних площ.

Структурна модель задачі має вигляд:

$$\begin{cases} F = V_1 \cdot P_1 \cdot X_1 + V_2 \cdot P_2 \cdot X_2 + V_3 \cdot P_3 \cdot X_3 + \\ + V_4 \cdot P_4 \cdot X_4 \rightarrow \max; \\ X_1 + X_2 + X_3 + X_4 \leq S; \\ b \leq X_1 \leq c; d \leq X_2 \leq m; n \leq X_3 \leq k; j \leq X_4 \leq q, \end{cases} \quad (1)$$

де F – прибуток від реалізації продукції сільськогосподарського виробництва (грн);

V_n – урожайність n -ої культури (ц/га);

P_n – прибуток від реалізації n -ої культури (грн/ц);

X_n – площа посіву n -ої культури (га);

S – загальна площа посіву (га);

b, c, d, m, n, k, j, q – обмеження посівних площ (га).

Розрахуємо оптимальний розмір посівних площ для фермерського господарства «Лунки» на 2014 р. Цільовою функцією є прибуток від реалізації сільськогосподарської продукції:

$$F = 42,7 \cdot 138,6 \cdot X_1 + 41,1 \cdot 90,2 \cdot X_2 + 12,8 \cdot 148,8 \cdot X_3 + 13,6 \cdot 99,6 \cdot X_4 \rightarrow \max. \quad (2)$$

Крім цього, невідомі повинні задовольняти такі обмеження:

$$\begin{cases} X_1 + X_2 + X_3 + X_4 \leq 918,6; \\ 200 \leq X_1 \leq 200; 100 \leq X_2 \leq 400; 260 \leq X_3 \leq 260; \\ 50 \leq X_4 \leq 300. \end{cases} \quad (3)$$

Розв'язуємо задачу графічним методом розв'язку задач лінійного програмування.

Запишемо задачу лінійного програмування у спрощеному вигляді:

$$F = 3707,22 \cdot X_2 + 1354,56 \cdot X_4 + 1678850,4 \rightarrow \max; \quad (4)$$

$$X_2 + X_4 \leq 458,6; \quad (5)$$

$$100 \leq X_2 \leq 400; 50 \leq X_4 \leq 300.$$

Геометричну інтерпретацію задачі наведено на рис. 3, яка має таку послідовність дій:

1) визначаємо півплощини, які описуються нерівностями. При цьому кожне обмеження задає півплощину з граничною прямою $X_2 + X_4 = 458,6$;

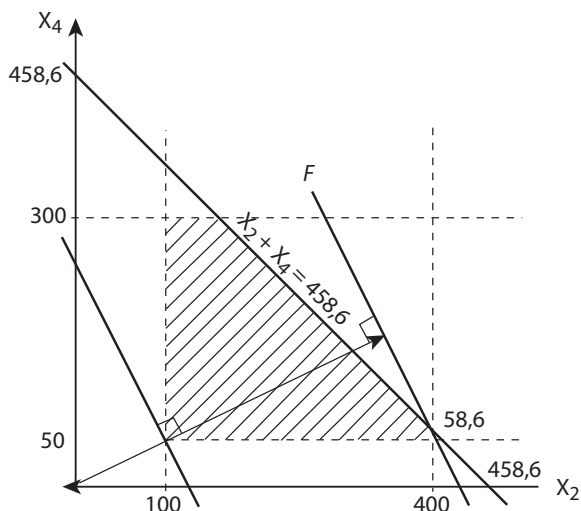

Рис. 3. Геометрична інтерпретація задачі лінійного програмування

2) у результаті перетину отриманих півплощин утворилася область допустимих розв'язків задачі. Будуємо вектор нормалі $n = (3707,22; 1354,56)$, початок якого знаходиться в точці $(0; 0)$, а кінець у точці $(100; 50)$. Вектор нормалі вказує напрямком зростання функції;

3) перпендикулярно до вектора нормалі будуємо лінію рівнів, паралельно переносимо цю лінію в напрямку вектора нормалі. Остання вершина многокутника, яку перетне лінія рівнів, буде точкою максимуму. У даному випадку це точка з координатами $(100; 358,6)$.

Таким чином, посівна площа кукурудзи дорівнює 400 га, а сої – 58,6 га. Підставивши отримані значення у рівняння цільової функції (4), отримуємо максимальну суму прибутку при визначених площах посівів, який буде становити 3241115,6 грн.

Результати розрахунків оптимальної структури посівної площі за видами культур та оптимального рівня прибутку фермерського господарства «Лунки» представлені в табл. 4.

Таблиця 4

Оптимальна структура посівної площі та максимальний рівень прибутку фермерського господарства «Лунки»

Показник	Пшениця	Кукурудза	Соняшник	Соя	Усього
Посівна площа до оптимізації, га	150,0	359,0	235,0	174,6	918,6
Посівна площа після оптимізації, га	200,0	400,0	260,0	58,6	918,6
Прибуток до оптимізації, грн	873180,0	1392417,4	454584,0	21790,1	2741971,5
Прибуток після оптимізації, грн	1183644,0	1482888,0	495206,4	79377,2	3241115,6

Отримані результати надають можливість стверджувати, що фермерське господарство «Лунки» має резерв для підвищення рівня прибутковості в умовах оптимізації земельних ресурсів.

При збільшенні посівної площі пшениці на 50 га, кукурудзи на 41 га та соняшнику на 25 га прибуток збільшиться на 310464,0 грн, 90470,6 грн і 40622,4 грн відповідно. Але в результаті зменшення посівної площі сої на 116 га відбувається зростання прибутку на 57587,1 грн. При цьому загальна сума прибутку від реалізації сільськогосподарської продукції збільшиться на 499144,1 грн, або на 18,2%.

Отже, за допомогою використання оптимізаційної моделі максимізації рівня прибутку сільськогосподарського підприємства на основі ресурсного підходу та застосування економіко-математичного моделювання можливо сформувати оптимальну структуру ресурсного потенціалу підприємства.

ВИСНОВКИ

У даній статті досліджено механізм впливу внутрішніх і зовнішніх факторів на прибуток сільськогосподарського підприємства, що дозволило визначити місце та значення внутрішніх факторів у процесі формування прибутку.

Також проаналізовано показники ресурсної забезпеченості фермерського господарства «Лунки». Як резуль-

тат – підприємство має достатній ресурсний потенціал, при оптимальному використанні якого можливо максимізувати рівень прибутку.

З метою раціонального використання ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства запропоновано алгоритм оптимізаційної моделі максимального рівня прибутку на основі ресурсного підходу та застосування економіко-математичного моделювання, що дозволило оптимізувати використання посівних площ для максимізації прибутку.

Реалізація моделі на практиці дає можливість виявити резерви для збільшення виробництва продукції, що сприятиме підвищенню рівня прибутковості сільськогосподарського підприємства за умови ефективного використання його ресурсного потенціалу. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України від 19.06.2003 р. № 973-IV «Про фермерське господарство» // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 45. – Ст. 363.
2. **Андрійчук В. Г.** Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник / В. Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2013. – 779 с.
3. **Березін О. В.** Економічний потенціал аграрних підприємств: механізми формування та розвитку: монографія / О. В. Березін, О. Д. Плотник. – Полтава: Інтер Графіка, 2012. – 221 с.
4. **Бідник Н. Б.** Прибуток підприємств, шляхи його максимізації / Н. Б. Бідник, О. Р. Саніна, Н. Т. Мала // Вісник Львівського університету. – 2010. – Випуск 44. – С. 674 – 680.
5. **Мельник Л. Л.** Прибутковість і рентабельність фермерських господарств в Україні / Л. Л. Мельник // Агросвіт. – 2009. – № 9. – С. 2 – 6.
6. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/>
7. **Сіренко Н. М.** Напрями зростання прибутковості вітчизняних сільськогосподарських підприємств / Н. М. Сіренко, А. В. Бурковська, Н. С. Безугла // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – 2011. – Випуск 2. – Т. 3. Економічні науки. – С. 21 – 24.
8. **Трофименко П. І.** Формування оптимальних розмірів та структури посівних площ сільськогосподарських підприємств як запорука раціонального землекористування / П. І. Трофименко, Н. В. Трофименко, І. К. Нестерчук // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету. – 2011. – № 2 (29). – Т. 2. – С. 435 – 444.
9. **Фарафонова Н. В.** Оптимізація використання виробничих ресурсів сільськогосподарськими підприємствами / Н. В. Фарафонова // Економічний часопис – XXI. – 2012. – № 1-2. – С. 36 – 39.

REFERENCES

- Andriichuk, V. H. *Ekonomika pidpriemstv ahropromyslovoho kompleksu* [Economics of agricultural enterprises]. Kyiv: KNEU, 2013.
- Berezin, O. V., and Plotnyk, O. D. *Ekonomichnyi potentsial ahrarykh pidpriemstv: mekhanizmy formuvannia ta rozvytku* [Economic potential of farms: mechanisms of formation and development]. Poltava: Inter Hrafika, 2012.
- Bidnyk, N. B., Sanina, O. R., and Mala, N. T. "Prybutok pidpriemstv, shliakhy ioho maksymizatsii" [Profits, ways to maximize]. *Visnyk Lvivskoho universytetu*, no. 44 (2010): 674-680.

Farafonova, N. V. "Optymizatsiia vykorystannia vyrobnychkykh resursiv silskohospodarskymy pidpriemstvamy" [Optimization of production resources farms]. *Ekonomichnyi chasopys – XXI*, no. 1-2 (2012): 36-39.

[Legal Act of Ukraine] (2003).

Melnyk, L. L. "Prybutkovist i rentabelnist fermerskykh hospodarstv v Ukraini" [Yield and profitability of farms in Ukraine]. *Ahrosvit*, no. 9 (2009): 2-6.

Ofitsiyni sait Ministerstva ahrarynoi polityky ta prodovolstva Ukrainy. <http://minagro.gov.ua/>

Sirenko, N. M., Burkovska, A. V., and Bezuhla, N. S. "Napriamy zrostannia prybutkovosti vitchyznianskykh silskohospodarskykh pidpriemstv" [Areas of growth of profitability of domestic agricultural enterprises]. *Naukovi pratsi PDAA*, vol. 3, no. 2 (2011): 21-24.

Trofymenko, P. I., Trofymenko, N. V., and Nesterchuk, I. K. "Formuvannia optymalnykh rozmiriv ta struktury posivnykh ploshch silskohospodarskykh pidpriemstv iak zaporuka ratsionalnoho zemlekorystuvannia" [Formation of optimal size and structure of the acreage farms as key to sustainable land use]. *Visnyk ZhNAU*, vol. 2, no. 2 (29) (2011): 435-444.